

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
ТА КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

ПАСПОРТ
об'єкта культурної спадщини

Курган III (найменування об'єкта)

Вид	Тип	Категорія пам'ятки
Археологічний	Споруда	На державний облік не взято

1. Дата утворення об'єкта:

IV-II тис. до н.е., епоха енеоліту – доба бронзового віку

2. Місцезнаходження об'єкта:

Село Кузьменки, Дмитрівська сільська рада, Комсомольська міська рада, Полтавська область, за 1,49 км на схід (азимут 89°) від південно-східної околиці с. Кузьменки, за 1,33 км на північ (азимут 349°) від північно-східної окраїни висілку с. Кияшки (залізниця), за 4,63 км на північний схід (азимут 33°) від приміщення виконкому Дмитрівської сільської ради, в ур. Остапці.

Географічні координати об'єкту:

№ n/n	Координати умовного центру насипу, градуси, мінути, секунди (датум VGS 84)	
	N	O
1	49° 8'45.17"	33°38'33.09"

Під'їзд з м. Полтави: автотрасою Р-17 Суми – Полтава – Олександрія, у напрямку на м. Кременчук, до с. Кияшки Дмитрівської сільської ради, далі — до південної околиці с. Кузьменки, ґрунтовою дорогою — на колишнє с. Кириленки, потім — ґрунтовими дорогами та пішим ходом.

3. Охоронний № пам'ятки:

Охоронний номер не присвоєно.

4. Дати і № документів, відповідно до яких об'єкт узятий на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

5. Наявність охоронних дошок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Охоронна дошка не встановлена.

6. Власник:

Земельна ділянка, зайнята насипом, перебуває у державній власності за межами населених пунктів Дмитрівської сільської ради, у складі земель запасу.

7. Користувач:

Дмитрівська сільська рада, 39891, Полтавська область, Комсомольська міська рада, с. Дмитрівка, вул. Шевченка, 12, тел. (+3805348) 4-11-76. Сільський голова: Прядко Антоніна Іванівна.

8. Охоронний договір:

Охоронний договір не укладено.

9. Функціональне використання:

Сучасне	Первісне	Інші (протягом часу існування об'єкта)
Нефункціонуюче кладовище, пункт триангуляції; поли — орні угіддя.	Насип над похованнями.	Інше використання невідоме.

10. Історичні дані про об'єкт:

Курган споруджений, як і більшість подібних насипів лісостепу України, в якості поховально-культової споруди із ґрунту над стародавніми похованнями за доби пізнього енеоліту – бронзового віку.

Виявлений Г.М. Некрасовою в 1986 р. (молодший науковий співробітник Інституту археології АН УРСР, розвідки з укладання археологічної частини «Зводу пам'яток історії та культури» по Полтавській області).

У 2007 р. оглядався В.В. Шерстюком (науковий співробітник Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, експертиза земельних ділянок ТОВ «Ворскла Сталь»). Додатково обстежений О.Б. Супруненьком 2007 р. (експертиза земельних ділянок, Полтавська археологічна експедиція Державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України), коли поруч було виявлено ще один насип.

Великий курган та два менші поряд обстежувалися О.Б. Супруненьком і В.В. Шерстюком у 2008 та 2010 рр. під час підготовки матеріалів до випуску територіальної частини тома «Зводу пам'яток історії та культури» по Полтавській області та з метою підготовки матеріалів до паспортизації археологічного об'єкта (Центр охорони та досліджень пам'яток археології).

Влітку 2011 р. Полтавською археологічною експедицією ДП «НДЦ «Охоронна археологічна служба України» ІА НАН України (керівник — заступник директора по Полтавській області О.Б. Супруненько) досліджено обидва менших насипи комплексу, під якими виявлено 5 поховань доби енеоліту, катакомбної, бабинської і постзрубної культур епохи бронзи. Зміна стану збереження комплексу, від якого залишився єдиний великий курган, потребувала виготовлення нового паспорту.

В останній науковій звітності курганний могильник носив назву «Група курганів III біля с.Кузьменки в ур.Остапці». Після проведення досліджень 2011 р. найбільший, вже поодинокий, курган комплексу отримав назву «курган III в околицях с. Кузьменки».

За даними топографічних карт-«триверстовок» 1869 р. та 1918-1922 рр. на місці розташування групи у вказаний період знаходилася точка координування з абсолютною висотою 42,48 сажні, де розмішувалося кладовище, можливо, хуторів Остапці, Шульги та кількох безіменних, що утворили в майбутньому село Кириленки.

На дрібномасштабній карті М-36-104-В-6-1, складеній за геодезичними зйомками 1953 р., курган № 1 групи мав відносну висоту 5,2 м, з абсолютним значенням висоти 74,2 м над рівнем Балтійського моря. На сучасній топографічній карті М 1:100 000 см М 36-104 курган показаний лише з відносним значенням висоти 5 м та абсолютним 74,2 м. На дрібномасштабній карті Х-40-63-В-г-3 насип має відносну висоту 4,3 м, пункт триангуляції та кладовище на поверхні.

На вершині розміщений пункт триангуляції державної геодезичної мережі, що за даними довідників носить назву «Остапці».

Археологічні розкопки кургану не проводилися.

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль в навколишньому середовищі	Курган займає край схилу надзаплавної тераси лівого берега старого русла (стариці) р. Рудька — лівої притоки р. Псел (басейн р. Дніпро), позначеної підвищенням другої тераси лівого берега Псла над неглибокою старицею та солонцевими піщаними намівами зазначених річок. Висота тераси над рівнем околу — 2,0-2,6 м, її абсолютне значення в Балтійській системі вимірів — до 69,7 м. Насип є помітною домінантою навколишнього рівнинного ландшафту.
Ландшафт	Ландшафт округи кургану — рівнинний надзаплавний, вкритий поодинокими підвищеннями надгирлових наливів Псла. Пагорб тераси зайнятий вздовж країв окремими деревами, з домінуванням кущів над берегами стариці; північно-західна частина мисоподібного вигину, разом із територією поселення Кузьменки I та полою кургану розорана. Угіддя навколо також розорюються. За 0,5 км на схід розташована лісосмуга 1950-х рр., прилегла територія на північ та північний схід від кургану (на відстані 50-80 м) — відведена для складування відвалів вскришних порід Біланівського кар'єру ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат». Підніжжя тераси і береги стариці задерновані, краї їх оточені очеретом та невеликими кущами. З новітніх втручань антропогенного характеру: з північного боку (за 150 м) прокладене нове русло р. Рудька, по якому скидаються води ставка-накопичувача Кременчуцького НПГЗ до Псла; із західного, за 0,4 км, — пролягають лінії високовольтних електромереж, а також газопровід ТОВ «Ворскла Сталь» до майбутнього металургійного комбінату. Наявність курганів в околицях с. Кузьменки є красномовним підтвердженням використання цієї солонцюватої передстепової території впродовж ряду віддалених історичних епох, передусім, для влаштування стійбищ та курганних некрополів.
Опис об'єкта	Курган має видовжений із північного заходу на південний схід насип овальної в плані, напівсферичної в перетині форми. Його схили порівняно круті (22-30°), вершина сплюснена внаслідок влаштування пункту тріангуляції та могил кладовища. Насип задернований, поли з усіх боків підорані на 3-7 м. Місцями мають заглибини від вибирання ґрунту на підсипання могил, можливо, сліди окопів часу Великої Вітчизняної війни. У центральній, дещо зміщений на захід, частині вершини розміщений тріангуляційний пункт 3-го класу «Остапці», у вигляді простої вежі на тринозі, звареної зі сталевих труб. Навколо нього помітні опилі сліди обвалування, з центральним майданчиком та обвалуванням 10 x 10 м. Пункт тріангуляції був відновлений у проміжку між 1986 та 2006 роками (на 1986 р. фотофіксацією засвідчена його відсутність на поверхні кургану). З північного боку від насипу та на ньому росте кілька невеликих дерев. Верхня частина насипу та частково його схили вкриті більше 50 могилами кладовища ХХ ст., третина з яких оточена металевими огорожами. Поміж могил простежуються ледь помітні горбки поховань більш ранішнього часу (з середини ХІХ ст.). Серед прізвищ похованих — Баратей, Кумака, Бабець, Радіонова, Підтикан, Ручка, Кириленко. Останнє датоване поховання здійснене 1991 р.

	У XX ст. навколо кургану знаходився хутір, пізніше село Остапці, якому й належав описаний некрополь. Розміри насипу: висота 4,50 м, діаметр — 78 х 58 (з північного заходу на південний схід), задернована частина 63 х 51 м, за тими ж вісями. Поряд із курганом виявлені шматки гончарного посуду XIX-XX ст., а на поселенні за 30-80 м на північ і північний захід від насипу, — уламки ліпної кераміки києво-черкаської культури дніпро-до-нецького неоліту, фрагменти ліпних посудин катакомбної, зрубної та чорноліської культур, що своїм місцезнаходженням позначають місце стоянок та поселень давнього населення, яке, вірогідно, на етапі раннього бронзового віку мало відношення до спорудження і надбудов курганів могильника. Датування кургану спирається на наявність подібних досліджених насипів в найближчій окрузі та на присутність у розкопаних сусідніх курганах групи (№№ 2 і 3/2011 р.) поховань доби енеоліту, катакомбної, бабинської і білозерської культур епохи бронзового віку.
Перебудови, втрати й історичні нашарування	Курган, крім суто природних руйнувань від часу спорудження, має пошкодження внаслідок: 1) підорювання піл насипу; 2) влаштування пункту тріангуляції та могил кладовища; 3) руйнувань від діяльності землерийних тварин.
Наявність творів мистецтва та їх опис	Твори мистецтва відсутні.
Опис території об'єкта	Курган із задернованою горбкуватою поверхнею займає підвищення тераси лівого берега р. Рудька на лівобережжі Псла, одну з помітних ділянок другої надзаплавної тераси в окрузі села. Він вкритий у верхній частині могилами кладовища кол. с. Остапці, має легкий ухил у західний бік до русла стариці.
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, № акта технічного стану	Загальний стан споруди — задовільний. Акт обстеження технічного стану від 12 вересня 2012 р. додається.
Наявність інженерних мереж та обладнання	
Дата і № довідки про майнову цінність об'єкта, найменування організації, яка провела оцінку, вартість в гривнях	Майнова цінність не визначена.

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

--

13. Територія об'єкта:

Площа	Площа, яку займає курган, становить 0,3553 га.
Опис меж території об'єкта	Насип обмежується полями в радіусі 26,5-39,0 м від умовного центру — найвищої точки (сучасної вершини). Сусідні землекористувачі — колишні пайові приватизовані

	землі — земельна ділянка Палій Н.П. (масив № 2, № 56 земельної частки-паю), на разі передана ТОВ «Біланівський ГЗК» (м. Комсомольськ) для складування відвалів вскришних порід.
--	---

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Курган має наукове значення як давній насип над похованнями племен епохи енеоліту, бронзового та раннього залізних віків, незначно пошкоджений розорюванням і влаштуванням кладовища. Насип, як релікт історичного ландшафту цієї території, є зразком порівняно великого розміру кургану для Нижнього Прип'ілля і розташований поряд із поселенням ряду епох. Для предмету охорони пам'ятки важливим є збереження масиву від розорювання, втрати існуючого задернування, не допущення руйнувань під час робіт на сусідній ділянці складування відвалів кар'єру ТОВ «Біланівський ГЗК».
---	---

15. Зони охорони пам'ятки:

Організація-розробник науково-проектної документації	Охоронна зона споруди не визначена.
Дата розроблення науково-проектної документації	
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	
Короткий опис меж зон охорони із зазначенням площі кожної зони	Межі охоронної зони не затверджено. Рекомендована охоронна зона охоплює територію зі смугою навкруги піл кургану в межах 10-20 м, де не можуть проводитися активні сільськогосподарські роботи.

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Научный отчет	1986	Лугова Л.М., Мельникова І.С., Некрасова Г.М.	Науковий архів Інституту археології НАН України, м. Київ, фонд експ., 1986/306, № 24801; НА Центру охорони та досліджень пам'яток археології УК Полтав. ОДА, фонд експ., справи 15-15а.
Науковий звіт	2007	Шерстюк В.В.	Науковий архів Інституту археології НАН України; НА ЦОДПА, фонд експ., справа 506.
Науковий звіт	2007	Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Сидоренко О.В.	Науковий архів ІА НАНУ, фонд експ., 2005 р.; НА ЦОДПА, фонд експ., справа 496.
Науковий звіт	2008	Супруненко О.Б., Шерстюк В.В.	Науковий архів ІА НАНУ, фонд експ., 2008 р.; НА ЦОДПА, фонд експ., справа 540.

17. Дослідницькі й реставраційні роботи на об'єкті:

Найменування робіт	Рік проведення	Замовник	Автор, проектна організація	Підрядна організація
Археологічні розвідки	1986	Українське Товариство охорони пам'яток історії та культури, м. Київ, вул. І. Мазепи, 20, корп. 19	Г.М. Некрасова	Інститут археології Академії наук УРСР, сучасна адреса: м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 12
Археологічні розвідки	2007	ТОВ «Ворскла Сталь», Полтавська обл., м. Комсомольськ, вул. Гірників, 2	В.В. Шерстюк	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37
Археологічні розвідки	2007	Управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Жовтнева, 45	О.Б. Супруненко	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37
Археологічні розвідки	2008	Управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Жовтнева, 45	О.Б. Супруненко, В.В. Шерстюк	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37
Археологічні розвідки	2010	АФ «Аграрій-Д», с. Дмитрівка Дмитрівської сільської ради Комсомольської міськради	В.В. Шерстюк	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37
Обміри, фотозйомка	2010	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37	О.Б. Супруненко, В.В. Шерстюк	Державне підприємство «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України, м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 12
Археологічні розкопки	2011	ТОВ «Біланівський ГЗК», Полтавська обл., м. Комсомольськ, вул. Будівельників, 16.	О.Б. Супруненко	Державне підприємство «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України, м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 12

18. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	Археологічні музейно-наукові фондові матеріали з території комплексу (двох досліджених курганів) зберігаються в фондах Комсомольського історико-краєзнавчого музею.
Іконографічні матеріали	Іконографічні матеріали відсутні.
Архівні матеріали	1. Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году. — Полтава, 1987 // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 15-15а. — Арк. 51 (с. Кириленки, курган № 190).

	2. Шерстюк В.В. Звіт про обстеження трас комунікацій ТОВ «Ворскла Сталь» на території Комсомольської міськради Полтавської області в 2007 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 506. — Арк. 18. — Рис. 3:12; 25-30. 3. Супруненко О.Б. Звіт про археологічне обстеження ділянок під розташування дослідно-промислових дільниць на території Дмитрівської сільської ради м.Комсомольськ та Бондарівської сільської ради Кременчуцького району Полтавської обл. у 2007 р. // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 490. — Арк. 12. — Рис. 1:3. 4. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. (з підготовки «Зводу пам'яток історії та культури») // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 540. — Арк. 89-90. — Рис. 4:75; 47:119.
Бібліографічні та картографічні матеріали	5. Карта: в 1 дюйме 3 версты. Ряд XXV. Лист 12. Губ. Екатеринославской, Херсонской и Полтавской / Часть Херсонс. губернии исправл. по рекогносцир. 1869 г. // НА ЦОДПА. — Ф. 7 к/м. — Спр. 15. — Арк. 14. 6. Карта: М-36-104-В-6-1. М 1:10 000 / Главное управление геодезии и картографии МВД СССР. — Комбинированная съемка 1953 г. — Отпечатано в 1955 г. 7. Карта: М-36-104. — Комсомольськ. — М 1:100 000. — Состояние местности на 1982 г. — Издание 1983 г. 8. Карта: Х-40-63-В-г-3. — М 1:10 000. — Съёмка 1982 г. 9. Шерстюк В.В. Курганна група III [с. Кузьменки] // Звід пам'яток історії та культури України. Полтавська область: Комсомольська міська рада. — Київ-Полтава: Полтавський літератор, 2008. — С. 123, 124-125. — № 119. 10. Супруненко О.Б. Дослідження курганів поблизу с. Кузьменки на Нижньому Пслі // Археологічні дослідження в Україні — 2011. — Київ-Луцьк: Волинські старожитності, 2011. — С. 374-376. 11. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Кургани Нижнього Прип'їлля. — Київ: ЦП НАН України, 2011. — С. 174-193. — Кол. вкл. XIII-XIV.

19. До паспорта додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Картосхема місцезнаходження кургану та інших пам'яток археології на території Дмитрівської сільської та Комсомольської міської рад (основа: <i>Звід пам'яток історії та культури України. Полтавська область: Комсомольська міська рада. — Київ-Полтава: Полт. літератор, 2008. — С. 14).</i>	1	2008	Менчинська Т.В., Тимощук А.І.
Кузьменки, с., курган III. План-картосхема розташування кургану (основа: <i>Атлас Днепродзержинского и Днепровского водохранилищ. М 1:50 000. — Киев: Киевская военно-топографическая фабрика, 2004).</i>	1	2010	Шерстюк В.В.

Кузьменки, с., курган III. Вигляд кургану (1) на космічному фотознімку (програма «Google Earth 5.2.1.1588»).	1	2010	Шерстюк В.В.
Кузьменки, с., курган III. План місця розташування кургану.	1	2010	Менчинська Т.В., Супруненко О.Б.
Кузьменки, с., курган III. Генеральний план кургану із позначенням охоронної зони.	1	2010	Менчинська Т.В., Шерстюк В.В.
Кузьменки, с., курган III. Насип. 3 північного сходу (1986 р.).	1	2003	Супруненко О.Б.
Кузьменки, с., курган III. Загальний вигляд. 3 північного сходу.	1	1986	Некрасова Г.М.
Кузьменки, с., курган III. Центральна частина кургану. 3 північного сходу.	1	2010	Супруненко О.Б.
Кузьменки, с., курган III. 3 півдня.	1	2011	Супруненко О.Б.

Паспорт склав:

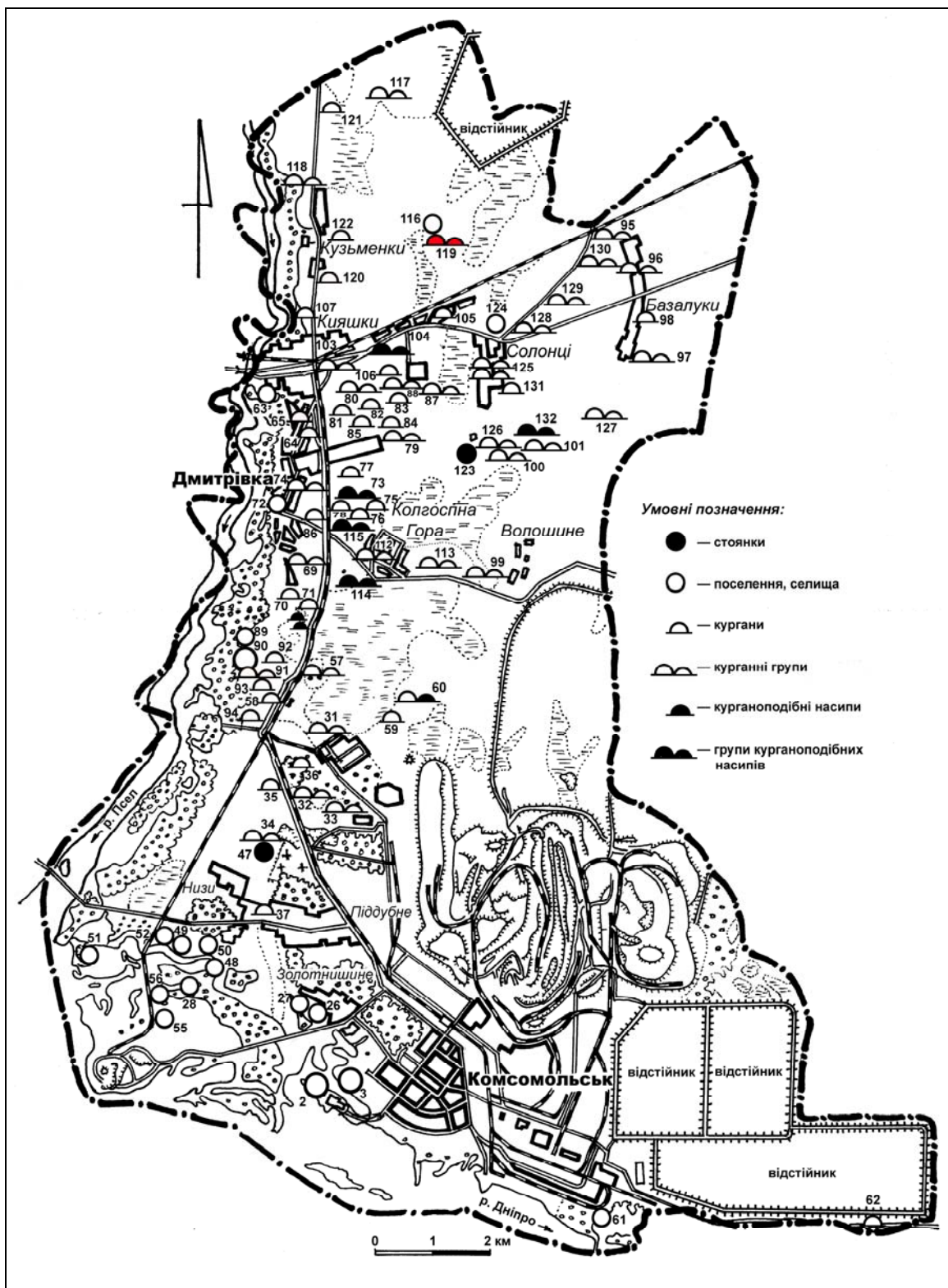
Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Науковий співробітник ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України	магістр історії	В.В. Шерстюк		15.09.2011

Керівник органу охорони культурної спадщини —
Начальник управління культури Полтавської облдержадміністрації

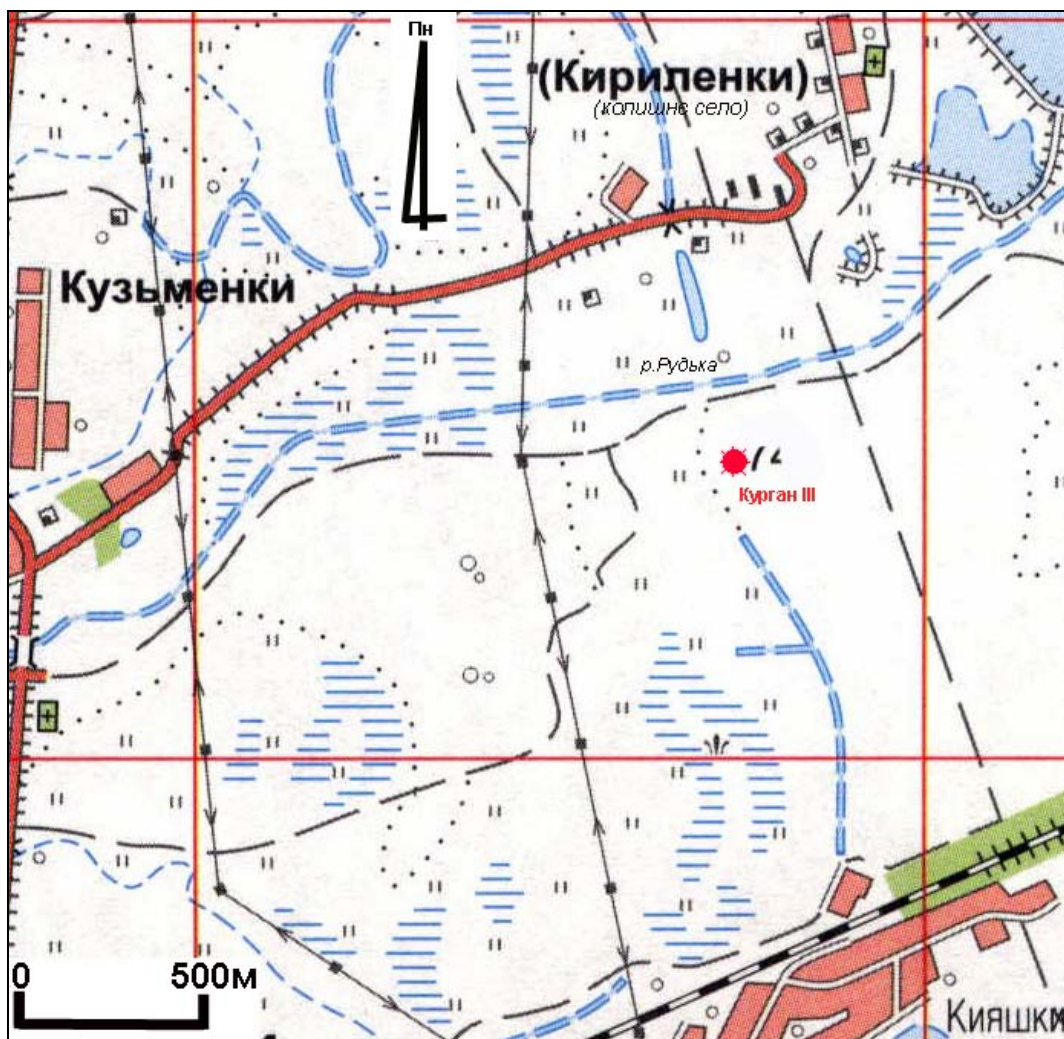
Г.І. Фасій

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

Ілюстрації

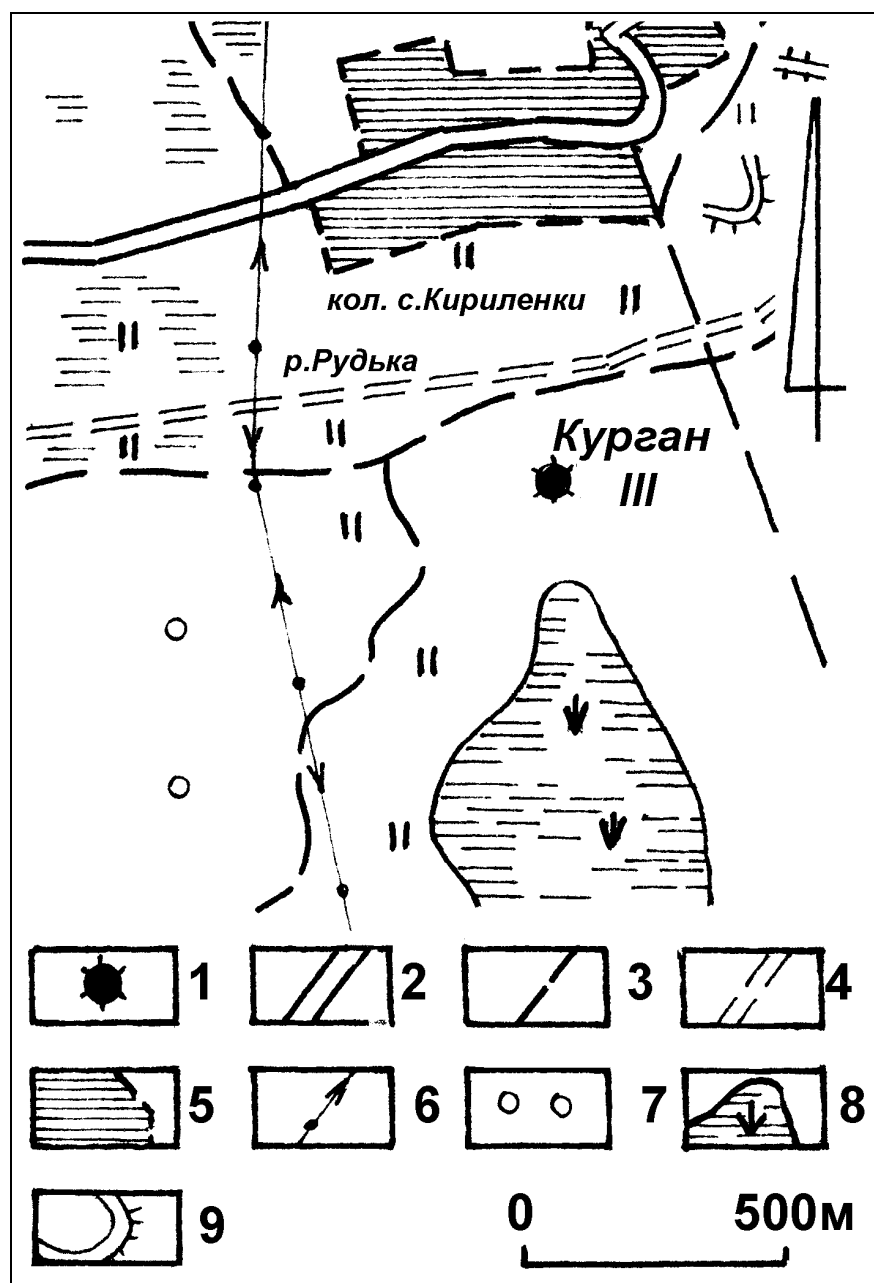
1. Картохема місцезнаходження кургану (№ 119)
та інших пам'яток археології на території Дмитрівської сільської та
Комсомольської міської рад
(основа: *Звід пам'яток історії та культури України. Полтавська область: Комсомольська
міська рада.* — Київ-Полтава: Полтавський літератор, 2008. — С. 14).

2. Кузьменки, с., курган III. План-картосхема розташування кургану
 (основа: Атлас Днепродзержинского и Днепровского водохранилищ. М 1:50 000. — Киев:
 Киевская военно-топографическая фабрика, 2004).

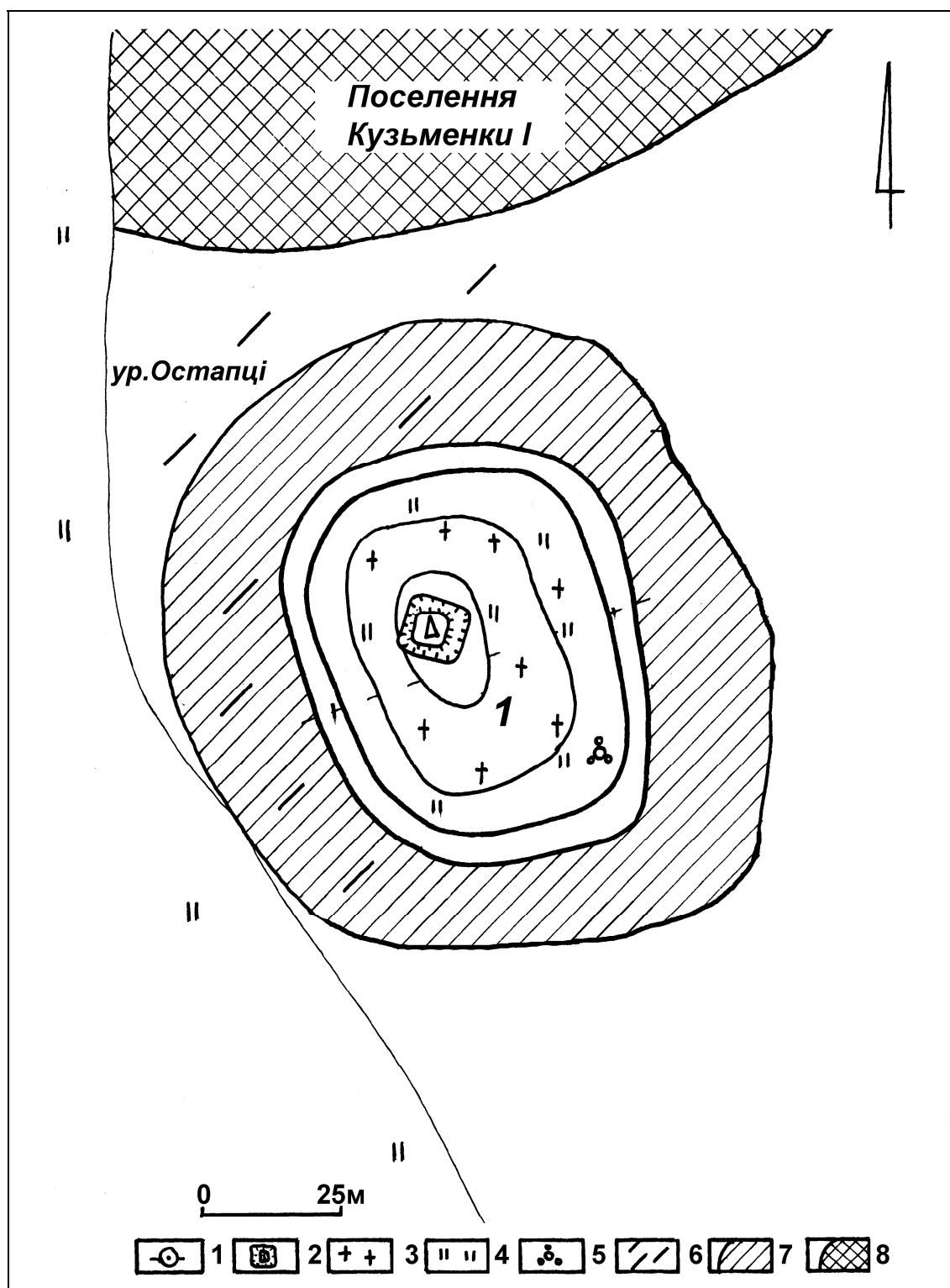

3. Кузьменки, с., курган III.
Вигляд кургану (1) на космічному фотознімку
(програма «Google Earth 5.2.1.1588»).

4. Кузьменки, с., курган III. План місця розташування кургану.

Умовні позначення: 1 – курган; 2 – дороги з твердим покриттям; 3 – ґрунтові дороги;
 4 – новітні русла рік; 5 – знесені села; 6 – лінія електромереж; 7 – лісосмуги;
 8 – болота; 9 – обвалування.

5. Кузьменки, с., курган III. Генеральний план кургану (1)
із позначенням розроблюваної охоронної зони.

Умовні позначення: 1 – насип та його умовний центр; 2 – пункт тріангуляції та його обвалування; 3 – кладовище; 4 – луки; 5 – чагарники; 6 – рештки хутора XIX-XX ст.; 7 – охоронна зона; 8 – залишки поселення Кузьменки I.

6. Кузьменки, с., курган III. Насип. *З північного сходу* (1986 р.).

7. Кузьменки, с., курган III. Загальний вигляд. *З північного сходу*.

8. Кузьменки, с., курган III. Центральна частина кургану.
З північного сходу.

9. Кузьменки, с., курган III. Насип. *З півдня.*